

GÖTEBORGS UNIVERSITET
STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN

RIKSREKRYTERANDE GYMNASIALA SPETSUTBILDNINGAR

En policyanalytisk och jämförande studie av implementeringen av två
gymnasiala spetsutbildningar

Lina Mattsson

Examensarbete i Samhällskunskap

Handledare: Anders Fredriksson

Termin VT09

Antal ord: 9995

ABSTRACT

Titel: Riksrekryterande gymnasiala spetsutbildningar - En policyanalytisk och jämförande studie av implementeringen av två gymnasiala spetsutbildningar

Författare: Lina Mattsson

Kurs: Examensarbete i samhällskunskap

Omfattning: 15 högskolepoäng

Termin: Vårterminen 2009

Handledare: Anders Fredriksson

Bakgrund: Utbildningsdepartementet har infört en försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasiala spetsutbildningar inom bland annat samhällsvetenskap med syftet att ta tillvara eleverns särskilda förmågor. Den målstyrda skolans införande gör att kommunerna har ett större ansvar för enskilda utbildningar och det finns därmed anledning att tro att kommunens ideologiska tillhörighet påverkar spetsutbildningarnas utformning.

Syfte: Syftet med uppsatsen är att utifrån ett policyteoretiskt perspektiv studera hur spetsutbildningarna utformning formuleras på nationell, kommunal och lokal nivå samt hur kommunens ideologiska tillhörighet påverkar implementeringen på den lokala nivån.

Metod: Två av de tio uppstartade spetsutbildningarna har studerats genom att analysera de policydokument som är utformade på nationell nivå. Den kommunala och lokala nivån som står i nära relation till varandra har studerats genom analys av dokument vilket kompletterats med intervjuer av kontaktpersonerna för respektive utbildning.

Resultat: Den kommunala/lokala nivån har idag ett större ansvar för implementeringen vilket gör att spetsutbildningarnas utformning blir mer verksamhetsanknuten på denna nivå i jämförelse med den nationella. Studien visar att det finns ett samband mellan kommunernas politiska tillhörighet och deras syn på spetsutbildningarna även om utformningen snarare är samstämmig med den nationella borgerliga utbildningspolitiken.

Sökord: Spetsutbildningar, decentraliseringsprocess, målstyrd skola, policyteoretiskt perspektiv, politisk styrning av skolan.

INNEHÅLL

INTRODUKTION	1
POLICYTEORETISKT PERSPEKTIV	3
Analysram	4
POLITISK STYRNING AV SKOLAN	6
Nationell nivå	7
Kommunal/lokal nivå	8
Utbildningspolitik och ideologisk inriktning	10
DESIGN	12
Material	13
Analysförfarandet	14
Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	15
RESULTAT	17
Nationell nivå	17
Policyutformning	17
Policyimplementering.....	19
Mölnads stad	20
Policyutformning	20
Policyimplementering.....	23
Gävle kommun	25
Policyutformning.....	25
Policyimplementering.....	27
DISKUSSION OCH SLUTSATSER	30
REFERENSLISTA	34
BILAGA 1 – INTERVJUFRÅGOR	37

INTRODUKTION

Under 1980- och 90-talet genomgick den svenska skolan en decentraliseringsprocess som gjorde att staten fick ansvaret för att fastställa mål och säkerställa en likvärdig utbildning för samtliga elever samtidigt som kommunerna fick driftansvaret (Richardson, 2004, sid. 162). Enligt Ann Quennerstedt ”kan kommunerna efter styrningsreformen 1990 betraktas som en part i systemet för styrning av skolan, en part som äger utrymme att driva sina egna frågor och konkret gripa in i utformningen av skolans verksamhet – det vill säga en part som kan bedriva utbildningspolitik” (Quennerstedt, 2006, sid. 15). Ansvaret för skolans utformning har i och med decentraliseringsprocessen mer och mer förlagts till en kommunal och lokal nivå vilket får en direkt följd för utbildningarnas utformning då de formas utifrån de omgivande förutsättningarna i respektive kommun. Trots detta saknas det kunskap om den kommunala nivåns betydelse för den svenska utbildningspolitiken och skolans organisation (Quennerstedt, 2006, sid. 15).

Vidare har utbildningspolitiken förändrats genom regeringsskiftet 2006 då den borgerliga regeringen framhåller att ”den ensidiga satsningen på kvantitet före kvalitet som skett i tidigare regeringars politik för högre utbildning undergräver vår konkurrensförmåga. Sverige ska ha höga ambitioner när det gäller andelen människor som går vidare till högre studier” (Folkpartiet, 2009, Skolgruppens förslag). Alliansen framhåller dessutom i sitt gemensamma valmanifest att ”studieförberedande program ska premiera fördjupning i teoretiska ämnen” (Allians för Sverige, 2006, sid. 17). Två år efter regeringsskiftet beslutade Utbildningsdepartementet att under en fyraårsperiod införa en ”försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasiala spetsutbildningar i matematik, naturvetenskapliga, samhällsvetenskapliga och humanistiska ämnen” (Utbildningsdepartementet, 2008, sid. 1). Syftet med utbildningarna att ta tillvara elevers särskilda förmågor samt ge dem möjlighet att kunna kombinera gymnasieutbildningen med universitetsstudier vilket kommer att öka deras motivation (Utbildningsdepartementet, 2008, sid. 1-2).”Skolan ska utmana dem som inte får utmaningar hemma. Skolan ska ha höga förväntningar på dem som inte har några förväntningar på sig själva” (Folkpartiet, 2008). Spetsutbildningarna utgör därmed en naturlig del av elitsatsningen inom utbildningsväsendet.

Utbildningspolitik initieras och implementeras idag inom och i anslutning till en decentraliserad skola där kommunerna och den lokala nivån har ett allt tydligare ansvar. Eftersom kommunerna ansvarar för utbildningspolitikens utformning och det finns ideologiska skillnader mellan dem kan vi förvänta oss att utbildningar får olika utformning i olika kommuner. Studien utgår därför från att ideologisk inriktning i de enskilda kommunerna bör ha betydelse för spetsutbildningarnas utformning. Mölndals stad och Gävle kommun deltar båda i försöksverksamheten med gymnasiala spetsutbildningar och är två relativt likartade kommuner men som dock skiljer sig åt avseende ideologisk inriktning. Givet att de båda kommunerna kan bedriva sin egen utbildningspolitik bör de ha tolkat spetsutbildningarnas utformning olika och detta är därför avsett att studeras.

Försöksverksamheten ligger i startgroparna inför uppstartandet under läsåret 2009/2010¹ och är därmed ett högaktuellt och i den svenska forskningsdiskursen utforskat fenomen. Skolväsendet ska förbereda barn och ungdomar för samhällslivet och skolans nya utformning genom spetsutbildningarna är därmed inte enbart angeläget att studera för dem som har koppling till lärarprofessionen så som lärarstudenter, verksamma lärare eller rektorer utan också för samhället i allmänhet. ”Hur politik görs och sedermera också genomförs är centrala och viktiga studieområden för att öka förståelsen av hur samhället och det demokratiska styrelseskicket fungerar” (Rönnerberg, 2007, sid. 14). För att generera en ökad förståelse för de beslut som fattas och implementeras i det svenska demokratiska samhället och specifikt i skolans värld är ett sätt att närma sig problemet det policyanalytiska perspektivet där huvudtanken är att studera ”vad staten gör, varför den gör det och vilka effekter det får” (Rönnerberg, 2007, sid. 14).

Syftet med uppsatsen är därmed att utifrån ett policyteoretiskt perspektiv studera hur utformningen av de nystartade spetsutbildningarna formuleras på olika nivåer i systemet, det vill säga på nationell, kommunal och lokal nivå, samt hur kommunens ideologiska tillhörighet påverkar tolkningen och implementeringen av offentliga handlingslinjer på lokal nivå.

¹ Fässbergsgymnasiet i Mölndals stad har på grund av bristande intresse för spetsutbildningen dock valt att skjuta på uppstartandet till läsåret 2010/2011 (Sydsvenskan, 2009).

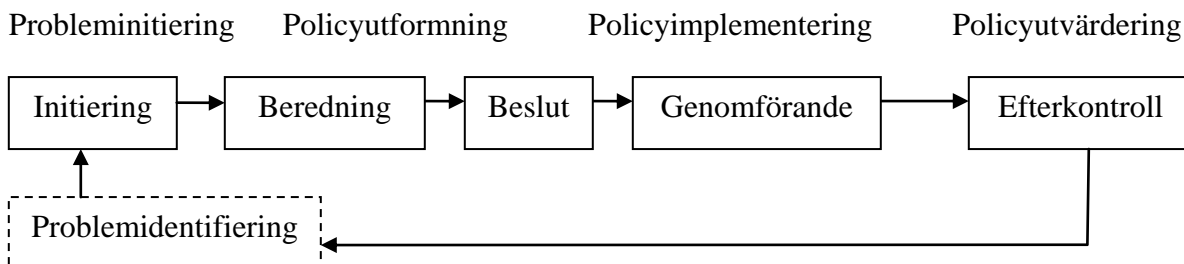
POLICYTEORETISKT PERSPEKTIV

För att förstå policyanalys som teoretisk utgångspunkt krävs först en definition av begreppet policy. Kärnan i begreppet benämns av välfärdsforskaren Hugh Heclo som: "policy is a course of action to accomplish some end" (Heclo, 1972, sid. 84) eller som programförklaringar och riktlinjer för en specifik verksamhet av Rune Premfors (1989). Inom statsvetenskapen har begreppet en bredare betydelse då även åtgärder som genomförs för att realisera riktlinjerna innefattas. Premfors framhåller vidare att det inte är en fråga om enskilda åtgärder eller beslut utan snarare en kedja av beslut. "Kedjan är en policy, en enskild länk är det inte" (Premfors, 1989, sid. 9).

Policyanalys är ett av flera olika sätt att studera politiska beslut och hur dessa omsätts från nationell till lokal nivå (Rönning, 2007, sid. 14). "Policyanalysen är ett verktyg som är fruktbart när det gäller att studera politiska viljeriktningar, intentioner, föreslagna förändringar och målformuleringar, liksom deras eventuella förverkligande och effekter" (Rönning, 2007, sid. 14). Genom policyanalysen bedöms konsekvenserna av en åtgärds införande (Bengtsson, 2005, sid. 31). Policyprocessen kan ses ur en rad olika perspektiv och modeller (Rönning 2007; Premfors, 1989). Under 1970- och 80-talet fick policyanalysen uttryckt i olika faser stort genomslag. Antalet och benämningen på faserna varierar beroende på vilken forskare som tillfrågas men samtliga framhåller att processen innefattar "problemidentifiering, via en beslutsfattande- och implementeringsfas och att processen avslutas via någon typ av återföring eller utvärdering" (Rönning, 2007, sid. 15). Dessa faser är sällan eller aldrig helt åtskilda från varandra utan pågår mer eller mindre parallellt (Premfors, 1989, sid. 43). Kritiken som framhållits mot att dela in policyprocessen i olika faser fokuserar på dess bristande empiriska applicerbarhet samt det inbyggda top-down-perspektivet (Rönning, 2007, sid. 15). Vidare menar Premfors (1989) att en analysmodell måste kompletteras med en förståelse för de restriktioner som den miljö de offentliga handlingslinjerna finns inom skapar. Trots allt så sker processerna inom samhällets politiska institutioner (Premfors, 1989, sid. 43).

Analysram

För att sammanfatta resonemanget kring policyprocessens olika faser har Hans Bengtsson konstruerat en idealmodell:

Figur 1: Policyprocessen faser utformade som en idealmodell

(Bengtsson, 2005, sid. 30)

Utifrån tidigare framhållen kritik ser jag precis som Rönnerberg (2007) att ”modeller av policyprocessens studier knappast kan förväntas ha sin empiriska motsvarighet i en rationell uppdelning av olika stadier och faser i den faktiska processen, men att de ändå är behjälpliga som analytiska redskap” (Rönnerberg, 2007, sid. 15). Idealmodellen blir därmed ett sätt att strukturera och förenkla analysen av policydokumenten som är skapade i samband med införandet av spetsutbildningar och inte som ett sätt att ange ett enkelriktat förhållande mellan faserna. Då införandet av spetsutbildningar endast nått implementeringen finns det ingen möjlighet att studera policyutvärderingsfasen. I enlighet med min syftesbeskrivning kommer inte heller den inledande initieringsfasen att studeras.

Policyutformningen innefattar beslut gällande mål, organisation, ansvariga aktörer samt resursfördelning. När denna fas av policyprocessen analyseras är det viktigt att ha i åtanke att de aktörer som skapar policyn kan göra olika typer av missbedömningar vad det gäller till exempel valet av åtgärder vilket kan få konsekvenser för implementeringsfasen (Bengtsson, 2005, sid. 34-35). Givet detta bör spetsutbildningarnas utformning undersökas utifrån deras syfte samt vilka resurser som tilldelas dem. Vidare bör också utformningen av organisationen kring införandet av spetsutbildningarna studeras för att på så sätt kunna se påverkan mellan de olika nivåerna.

Policyimplementeringen påverkas direkt av policyutformningen. Är organisationen svår att överblicka är det lätt att missförstånd uppstår, en organisation som underlättar samarbetet mellan de inblandade aktörerna bildar en grund för att kunskap och lärande ska utvecklas. Om genomförandet av en policy ska lyckas eller misslyckas beror på ”relationen mellan å ena sidan organisationens preferenser (mål, syfte, idéer), prioriteter (idémissig beredskap) och resurser (personal, ekonomi etc.) som omvandlas till kapabiliteter (kunskap, inflytande, handlingsförmåga) och å andra sidan vissa egenskaper hos tillämparen” (Bengtsson, 2005, sid. 35-36). I och med detta bör organisationens tydlighet samt vilket handlingsutrymme de enskilda aktörerna får i samband med implementeringen av spetsutbildningarna studeras. Ytterligare faktor är hur kontrollen av denna fas fungerar i samband med införandet då det finns en risk att policygenomförandet misslyckas om inte alla de olika faktorerna sammanfaller.

De faktorer som antas påverka kommunikationen (och därmed utformningen) är därmed sammanfattningsvis den historiska bakgrunden, oklara eller motstridiga mål, värderingsgap mellan nivåerna, den kompetens och de resurser som finns att tillgå samt organisationens utformning (Bengtsson, 2005, sid 38-39). Policyprocessfaktorerna kompletteras i denna studie med antagandet att kommunens ideologiska tillhörighet också påverkar utformningen. Bengtssons idealmodell är ursprungligen konstruerad för att studera ”Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade” och avser precis som denna uppsats att beskriva och analysera utformningen kring ett beslut samt dess implementeringsfas. Fokus i Bengtssons studie ligger dock på två nivåer (Bengtsson, 2005, sid. 13-14). Appliceras modellen på införandet av spetsutbildningar måste modellen kompletteras med ett tydligare fokus på den lokala nivån som utgör en viktig komponent i policyprocessen då beredning även sker på denna nivå.

POLITISK STYRNING AV SKOLAN

Centralt i det beslutsorienterade perspektivet är den hierarkiska strukturens styrning där varje led förväntas styra de som följer därefter. Vidare antas de översta instanserna kontrollera de som finns där under för att på så sätt avläsa på vilket sätt de tillämpar styrningen (Rönnerberg, 2007, sid. 11). Evert Vedung (1996) framhåller att ”den beslutsorienterade inriktningen hämtar sin främsta näring ur den representativa demokratins teori och praktik”. Vedung (1996) menar vidare att det är viktigt ur ett demokratiskt perspektiv att undersöka om de beslut som representanterna i en demokrati fattar också blir genomförda. Det är ”ett medborgarintresse att få klarhet i om besluten omsätts i praktiskt handlande och resultat” (Vedung, 1996, sid. 347). I förhållande till det beslutsorienterade perspektivet kan ”begreppet styrning definieras som beslutsfattarens organisering av verksamheten för att de policymål som satts upp skall kunna nås” (Bengtsson, 2005, sid. 41). För att kunna förstå styrning i förhållande till spetsutbildningarna måste de verktyg som används identifieras. De tre typerna är juridiska (lagar och förordningar), ekonomiska (att styra med resurser) samt ideologiska (att styra mål, innehåll och resultat). Dessa är inte helt åtskilda från varandra utan sammanflätas i praktiken (Lindensjö & Lundgren, 2005, sid. 25-26).

Spetsutbildningarna utformas och implementeras i en kommunal organisation där politisk styrning av skolan sker genom utbildningsnämnden som bestämmer mål och riktlinjer över hur förvaltningen skall hantera utbildningarna. Förvaltningen, där de enskilda skolorna ingår, ansvarar i sin tur för den löpande verksamheten och bereder också ärenden till nämnden (Montin, 2004, sid. 27-30). Förvaltningen är den instans som ansvarar för utformandet av ansökan om deltagande i försöksverksamheten med spetsutbildningar och ”politikutformning och politikgenomförande har därmed integrerats allt mer” (Montin, 2004, sid. 102). Spetsutbildningarna utformas inte på två separata nivåer (kommunal och lokal) utan i en organisation där nivåerna fungerar som en enhet. När det gäller spetsutbildningarna är det därför rimligt att den kommunala politikernivån och den lokala verksamhetsnivån på enskild skola innefattas under samma nivåbeskrivning. Denna struktur benämns hädanefter som kommunal/lokal nivå.

Nationell nivå

Spetsutbildningarna styrs på den nationella nivån främst av staten genom ”politiska beslut som fattas demokratiskt i riksdag och av regering. Riksdagen stiftar lagar och regeringen beslutar om förordningar som reglerar skolans verksamhet” (Jarl m.fl., 2008, sid. 25) vilket därmed styr samtliga offentliga verksamheter. På den nationella nivån står spetsutbildningarna i närmast relation till Skolverket då denna myndighet ansvarar för samtliga beslut som tas i samband med införandet. De friskolor som vill ansöka om deltagande i försöksverksamheten är också beroende av Skolinspektionen som utfärdar de tillstånd som krävs för att få starta utbildningen (Skolverket, 2009, Information om försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning). Genom Skolinspektionen kan staten kontrollera att kommuner och enskilda skolor ”motsvarar de krav som ställs på dem i de statliga styrdokumentet” (Jarl m.fl., 2008, sid. 39) samt att de lever upp till kraven på kvalitetsutveckling. Syftet är därmed att förankra ett visst sätt att tänka och ses som en ideologisk styrning.

De juridiska verktygen för styrning av spetsutbildningarna återfinns enbart på den nationella nivån i form av statliga styrdokument. De dokument som berör spetsutbildningarna är den centrala skollagen, gymnasieförordningen, läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) där verksamhetens värdegrund, uppdrag samt mål och riktlinjer beskrivs samt kursplaner och betygskriterier för de enskilda ämnen som ingår i utbildningen (Jarl m.fl., 2008, sid. 27-28; Skolverket, 2009, Information om försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning). ”Lokalt fastställda kursplaner kommer inte att godkännas inom försöksverksamheten med spetsutbildningar eftersom det finns risk att sådana kan missgynna eleverna vid antagning till högskolan” (Skolverket, 2009, Information om försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning). Till skillnad från andra gymnasieprogram som ska följa de nationella programmålen måste spetsutbildningarna ha specialutformade program mål vilka redovisas i samband med ansökan till Skolverket och därmed formuleras på den kommunala/lokala nivån (Skolverket, 2009, Information om försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning).

Sammanfattningsvis kan konstateras att spetsutbildningarna följer samma övergripande juridiska styrning som övriga gymnasieutbildningar med undantaget att de har ett större enskilt ansvar för utformandet av programmålen. Skolinspektionens utvärdering av kommunerna och spetsutbildningarna innebär också att den nationella nivån kan styra de underliggande nivåerna i enlighet med det beslutsorienterade perspektivet.

Kommunal/lokal nivå

Spetsutbildningarna står i direkt relation till utbildningsförvaltningen inom kommunen och vidare till ansvarig utbildningsnämnd då varje kommun enligt skollagen ska tillsätta en nämnd som fungerar som styrelse för det offentliga skolväsendet. Nämnden kan delegera ansvaret för enskilda frågor till skolorna på verksamhetsnivå (Jarl m.fl., 2008, sid. 37). Huvudmannskapet för enskilda spetsutbildningar innehar kommunerna och de har därmed det övergripande ansvaret för lärare och skolledare. Den ekonomiska styrningen av spetsutbildningarna är därmed förlagt till kommunerna då de erhåller ett generellt bidrag från staten som ska täcka samtliga utgifter. Det ekonomiska stöd som utbildningsområdet erhåller ställs därmed inte mot skolor i andra kommuner utan mot andra kommunala sektorer så som vård och omsorg (Quennerstedt, 2006, sid. 49). Spetsutbildningarna konkurrerar därmed om resurserna inom respektive kommun på samma sätt som övriga gymnasieutbildningar gör. Kommunerna ansvarar för att spetsutbildningarna får de resurser som krävs för att uppnå de nationella målen (Quennerstedt, 2006, sid. 48-49) samt säkerställa dess kvalitet och det ska därför redan i ansökningen till Skolverket ange vilka lärarresurser samt vilken utrustning som finns att tillgå (Skolverket, 2009, Information om försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning). Grundtanken är att ”självkontroll av måluppfyllelse genom utvärdering ska ligga till grund för skolutveckling, både nationellt och lokalt på skolenheter och i kommuner”. Genom utvärderingen garanteras att samtliga elever får ta del av en likvärdig utbildning (Quennerstedt, 2006, sid. 50-51).

Genom deltagandet i försöksverksamheten med spetsutbildningar förbinder sig kommunerna att ”delta i uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten” (Skolverket, 2009, Information om försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning). Den ideologiska styrningen inom skolväsendet återfinns i de dokument som är av

rådgivande och policykaraktär. Dessa dokument är mer övergripande än de juridiska och syftar till att ”påverka tänkandet i en organisation” snarare än att vara rättsligt bindande. ”Utvärdering och kvalitetsarbete är viktiga delar i den resultatstyrning som hör samman med målstyrning och är viktiga instrument för ideologisk styrning, då de bidrar till att skapa ett visst tänkande i organisationen” (Jarl m.fl., 2008, sid. 28-29). Sedan 1997 ansvarar de enskilda kommunerna för den årliga kvalitetsredovisningen (Quennerstedt, 2006, sid. 53) och konstateras kan därmed att kommunerna i stor utsträckning själva ansvarar för den ekonomiska (budgetplanering) och ideologiska styrningen (utformning av kvalitetsredovisning) av skolans verksamhet och vi kan därmed förvänta oss att den ideologiska majoriteten i en kommun kan påverka utformningen och implementeringen av spetsutbildningarna.

Kommunernas yttersta ansvar i den målstyrda skolorganisationen är att se till att ”de statliga styrdokumenterna följs och implementeras på lokal nivå” (Jarl m.fl., 2008, sid. 40) och de har därmed fått ett större utrymme i utbildningspolitiken (Quennerstedt, 2006, sid. 41). ”Kommunen anses med förändringarna erhålla möjligheter som de inte haft förut, och de uppmanas att ta tillvara dessa” (Quennerstedt, 2006, sid. 49). De ansökningar som skickats in till Skolverket avseende spetsutbildningarna har kommunerna som ytterst ansvariga men det är de enskilda skolorna som ligger bakom utförandet samt står som kontaktpersoner gentemot Skolverket under implementeringsfasen (Fässbergsgymnasiet, 2008, Ansökan; Vasaskolan, 2008, Ansökan). Kommunerna uppmanas att delegera en del av arbetet vidare till den lokala verksamhetsnivån då ”det framförallt är skolans professionella som ska besluta om innehållsfrågor och pedagogiska frågor” (Quennerstedt, 2006, sid. 54). Fördelen framhålls vara möjligheten att komma åt ett mer välfungerande tillvägagångssätt i det dagliga arbetet då besluten på lokal nivå har en tendens att framstå som mer renodlade och lättöverskådliga än om de behandlas på nationell eller kommunal nivå (Lindensjö & Lundgren, 2005, sid. 139). Den nya läroplanens målinriktade principer gör att skolan som institution idag ger varje skola ”möjlighet att planera och genomföra verksamheten i samverkan med alla dem som berörs av ett kunskapsområde” (Isberg, 1996, sid. 17). Det ökade kommunala ansvaret delegeras därmed till den lokala nivån samtidigt som de enskilda skolorna och spetsutbildningarna står i en direkt relation till kommunerna genom deras resursfördelning och kvalitetskontroll.

Utifrån det beslutsorienterade perspektivet avses att studera hur ett konkret beslut inom utbildningspolitiken (spetsutbildningarnas införande) utformas på nationell, kommunal samt lokal nivå i den hierarkiska strukturen för att kunna kartlägga hur styrningen mellan dessa led genomförs i samband med implementeringen. Följande frågeställning har utifrån detta resonemang formulerats:

- *Hur beskrivs spetsutbildningarnas utformning på nationell, kommunal samt lokal nivå?*

Vidare gör beskrivningen av det svenska skolsystemets nivåer i kombination med införandet av den målstyrda skolan att det kan konstateras att kommunerna samt den lokala nivån fått ett utökat ansvar. Då den kommunala och lokala nivån i enlighet med tidigare diskussion i stor utsträckning fungerar som en enhet vid införandet av spetsutbildningarna finns det anledning att tro att de präglas av kommunens ideologiska tillhörighet. Utifrån detta antagande har den andra frågeställningen för uppsatsen utformats:

- *Är beskrivningen av spetsutbildningarnas utformning beroende av kommunens ideologiska tillhörighet?*

Utbildningspolitik och ideologisk inriktning

Den borgerliga utbildningspolitiken grundar sig i en liberal tradition där individen står i fokus och anses vara ”skapad till ett stort ändamål”. Utifrån denna grundsyn har den borgerliga alliansen utformat ett reformprogram som avser skolans utveckling genom ordning och reda, högre status för utbildningarna, större möjligheter att välja skola samt en större frihet för skolläring att själva utforma verksamheten utifrån de nationella målen (Leijonborg & Björklund, 2002, sid. 19-20). Förutsättningar ska skapas för ”människor att växa, forma sina egna liv och förändra sin omgivning” (Folkpartiet, 2009, Vår politik). Vidare menar de att den svenska skolan bör acceptera att en del elever är teoretiska medan andra är mer praktiskt och de vill därför slopa kravet på att gymnasieelever ska uppnå högskolebehörighet. För att uppnå sina skolpolitiska idéer har den borgerliga regeringen till exempel infört incitament för att välja svårare ämnen genom att dessa blir mer värda vid en framtida ansökan till högskola eller universitet (Folkpartiet, 2009, Vår politik).

Den socialdemokratiska utbildningspolitiken grundar sig istället på en socialistisk ideologi som istället värnar om allas rätt till utbildning och ämnar forma ett skolväsende som omfattar alla (Selldén, 1990, sid. 4). ”Vi satsar på hela folkets jämlika tillgång till utbildning och kunskap och vänder oss mot utbildning endast för elit” (Selldén, 1990, sid. 8). Socialdemokraterna menar att utbildningspolitiken ska fokusera på det faktum att alla skolor inte har samma villkor i form av personaltäthet och att det därför krävs olika resurser till olika skolor för att kunna säkerställa att alla elever får lika chans. Den socialdemokratiska utbildningspolitiken vill därför till skillnad från den borgerliga ”driva kampen om rätten till utbildning för alla – inte bara för några” (Socialdemokraterna, 2009).

Sammanfattningsvis kan konstateras att de respektive ideologierna har olika fokus inom sin utbildningspolitik. Den borgerliga utbildningspolitiken har ett tydligare elitargument där den enskilda individen står i fokus medan socialdemokraterna istället framhåller vikten av att se till att alla elever får samma chans. Antagandet om att kommunernas ideologiska tillhörighet påverkar spetsutbildningarnas utformning utgår därmed från att borgerlig och socialdemokratisk utbildningspolitik tar sig uttryck på olika sätt och att olika värden framhålls som viktiga. I enlighet med det som tidigare framhållits angående den kommunala organisationen är de enskilda skolorna en del av förvaltningen som står i direkt relation till nämnden och de bör därmed påverkas av kommunpolitikernas ideologiska tradition. Det som bör undersökas för att kunna påvisa eventuella skillnader i tolkningen av spetsutbildningarnas utformning och implementering beroende på kommunernas politiska tillhörighet är därmed deras fokus på kvantitet eller kvalitet. Om ideologi påverkar spetsutbildningarnas utformning bör en kommun med socialdemokratisk majoritet i stor utsträckning ta avstånd från elitsatsningen och framförallt framhålla kvantitativa argument så som att alla elever ska ha samma förutsättningar i skolan medan en borgerlig kommun lyfter fram det kvalitativa med enskilda elevers spetskunskaper i fokus.

DESIGN

Uppsatsen visar på vilka krav som ställs på de nystartade spetsutbildningarna på olika nivåer och vad som händer med ett beslut när det förflyttas genom systemet. Vidare studeras om det finns en skillnad i tolkningen av spetsutbildningarnas utformning och implementering beroende av kommunernas (huvudmännens) ideologiska tillhörighet. För att kunna uppfylla detta krävs att avgränsningar genomförs.

Huvudman för spetsutbildningen	Kommunmajoritet
Lunds kommun	Borgerlig
Gävle kommun	Socialistisk
Karlskrona kommun	Borgerlig
Danderyd kommun	Borgerlig
Luleå kommun	Socialistisk
Härnösands kommun	Borgerlig
Stockholms stad	Borgerlig
Europaskolan Strängnäs AB	Ej kommun som huvudman
Mölnbalds stad	Borgerlig
Lunds kommun	Borgerlig

Figur 2: Kommunernas partitillhörighet
(Sveriges kommuner och landsting, 2006)

Av de 101 ansökningar som Skolverket tog emot visar tabellen de tio utbildningar som beviljades deltagande i försöksverksamheten med gymnasiala spetsutbildningar. En majoritet av de beviljade utbildningarna har en borgerlig huvudman vilket också är ett återkommande fenomen om man studerar samtliga ansökningar. 62,4% av ansökningarna tillhör en borgerlig kommun medan endast 20,8% har en socialdemokratisk politisk majoritet² (Skolverket, 2009, Spetsutbildningar; Sveriges kommuner och landsting, 2006)

² Övriga 16,8% har inte enskild kommun som huvudman.

vilket visar på att kommuner med borgerlig utbildningspolitik i större utsträckning är villiga att delta i verksamheten.

Med utgångspunkt i ovanstående tabell (figur 2) har urvalet skett utifrån en mest lika-design. De fall som ska studeras väljs utifrån att de ska vara så lika som möjligt i alla andra avseenden än den oberoende variabeln som är avsedd att undersökas (Esaiasson m.fl., 2004, sid. 112). Givet detta bör den oberoende variabeln, kommunens ideologiska tillhörighet, i så stor utsträckning som möjligt vara det som skiljer utbildningarna och kommunerna åt. Följande två utbildningar har utifrån detta valts ut:

- *Spetsutbildning SP Individ och samhällskultur vid Fässbergsgymnasiet i Mölndals (borgerlig kommunmajoritet)*
- *Humaniora vid Vasaskolan i Gävle kommun (socialdemokratisk kommunmajoritet)*

De båda utbildningarna är inriktade mot humaniora och samhällsvetenskap vilket är vetenskapliga ämnen som anses ha en flytande gräns mellan varandra. De utvalda kommunerna är dessutom medelstora i förhållande till invånarantal samt belägna nära storstadsregioner. Genom att välja två utbildningar med i stor utsträckning samstämmiga variabler kan jag genom undersökningen till stor del utesluta att någon av de övrigt givna variablerna påverkar resultatet.

Material

För att kunna genomföra policyanalysen krävs att de offentliga handlingslinjer som är relevanta för spetsutbildningarnas utformning definieras på nationell, kommunal samt lokal nivå. Som utgångspunkt för denna precisering har jag valt att använda mig av Maria Jarl, Hanna Kjellgren och Ann Quennerstedts (2008) figur som visar olika typer av styrmedel utifrån nivåerna stat, kommun och skola. De visar i sin figur på den uppdelning som finns mellan juridiska, ideologiska och ekonomiska styrmedel på de respektive nivåerna (Jarl m.fl., 2008, sid. 27). Ett flertal av dessa dokument har dock valts bort med motiveringen att de påverkar spetsutbildningarnas utformning men berör dem inte som ett enskilt studieobjekt. Skollag, läroplan, kvalitetsredovisning på kommunal nivå samt

verksamhetsberättelser är alla dokument som faller bort av denna anledning. Givet detta är följande policydokument relevanta för den policyteoretiska analysen:

Nationell nivå: Utbildningsdepartementets beslut om inrättandet av en försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning samt Skolverkets föreskrifter (beslut om införandet av spetsutbildningar samt de enskilda besluten för Fässbergsgymnasiet och Vasaskolan).

Kommunal/lokal nivå: De dokument som går att finna på kommunal politikernivå är sammanträdesprotokoll från Gymnasienämnden i Mölndals stad samt ansökan och yttranden till Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden i Gävle kommun. I dokumenten finns inga formuleringar kring spetsutbildningarnas utformning utan enbart beslut från respektive nämnd att tillstyrka ansökningarna (Hultin, 2008; Gymnasienämnden, 2008). De kommunala dokumenten kan därmed inte användas för att uppfylla syftet med denna uppsats. På den lokala verksamhetsnivån finns lokala arbetsplaner samt ansökningar (inklusive program mål) för Fässbergsgymnasiet respektive Vasaskolan vilka är avsedda att studeras.

Analysförfarandet

Den idealmodell som Bengtsson (2005) formulerat och som har presenterats i teoriavsnittet har legat till grund för att kunna ställa frågor till det empiriska materialet och en övergripande analysfrågan har därför ställts upp:

- *På vilket sätt påverkar policyprocessfaktorerna utformningen av spetsutbildningarna på respektive nivå?*

Analysfrågan har sedermera operationaliserats till policyprocessfaktorer som presenterats i teoriavsnittet vilket har utgjort grunden för formulerandet av intervjufrågor (se bilaga 1) samt analysen av policydokumenten. Informanterna gör därmed delvis analysarbetet åt mig då de lyfter fram hur faktorerna påverkar kommunikationen men då jag genomför analysen av policydokumenten samt den slutliga övergripande analysen av förhållandet mellan nivåerna ser jag inte detta som ett problem.

Då det material som på kommunal nivå berör införandet av riksrekryterande gymnasiala spetsutbildningar har konstaterats vara begränsat har analysförfarandet kompletterats med intervjuer för att få en djupare inblick i hur spetsutbildningarna beskrivs på denna nivå. Fördelarna med intervjuerna är möjligheten att registrera oväntade svar som ligger utanför den kunskap som jag som intervjuare besitter inför intervjutillfället (Esaiasson m.fl., 2004, sid. 279-280). De två typerna av material, policydokument och intervjuer, avser därmed att komplettera varandra i analysen för att beskriva utformningen och implementeringen av de riksrekryterande gymnasiala spetsutbildningarna.

Urvalet av intervjuobjekt utgår från de kontaktpersoner som respektive kommun har valt att förmedla. I Mölndals stad föll valet på Gunnar Berglund som är planeringschef inom Gymnasieförvaltningen medan Gävle kommun valt att förmedla kontakten vidare till de ansvariga rektorerna på Vasaskolan. För att kunna göra en rättvis jämförelse mellan de respektive kommunerna har därför rektorer från båda de utvalda gymnasieskolorna intervjuats. Jan Stattin (biträdande rektor på Vasaskolan) och Lena Hellsten (rektor på Fässbergsgymnasiet) är utvalda då de står som kontaktpersoner för spetsutbildningarna gentemot Skolverket. Berglund och Hellsten som båda arbetar inom Mölndals stad har på eget initiativ valt att besvara frågeställningarna tillsammans.

På grund av tidsmässiga och geografiska skäl har jag varit tvungen att välja bort intervjuer där jag möter den intervjuade i egen person. Rolf Ejvegård framhåller att anteckningar kan vara hämmande och att minnet bleknar med tiden (Ejvegård, 2003, sid. 50). Med detta som utgångspunkt ansåg jag det vara svårt att genomföra intervjuer via telefon utan valde istället att maila intervjuobjekten. Fördelarna med valet av denna metod är att jag får en skriftlig text tillbaka som är lätt att citera då formuleringarna är konstruerade av intervjuobjekten själva samt att de intervjuade inte påverkas av mig som genomför studien (Ejvegård, 2003, sid. 50). Nackdelen är dock att det är svårt att ställa följdfrågor till intervjuobjekten vilket dock kan motverkas genom ytterligare kontakt vid oklarheter (Ejvegård, 2003, sid. 53).

Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Genom att studera spetsutbildningarnas policyutformning genom både policytexter och intervjuer anser jag att studien fångat det som har avsetts att belysa i enlighet med

syftesbeskrivningen. Vid en studie är det viktigt att de instrument som används mäter det som avses att mäta för att uppnå god validitet (Patel & Davidson, 1994, sid. 85-86). I denna studie säkerställs detta genom att frågeställningarna som tar utgångspunkt i teorigenomgången operationaliserats vilket innebär att de översatts till mätbara indikatorer i form av policyprocessfaktorer som kunnat ställas mot både policydokumenten och intervjuerna. Genom att kritiskt granska utgångspunkterna och definitionerna i denna uppsats eftersträvas också god validitet.

I samband med genomförandet av en studie bör de instrument som används också bedömas utifrån sin tillförlitlighet. När man använder sig av ett instrument som resulterar i att varje individ som deltar i studien tilldelas ett poäng till exempel via en attitydskala kan man erhålla ett mått på studiens reliabilitet. Om man som i denna uppsats istället använder sig av intervjuer eller andra metoder där man inte kan erhålla detta mått är "tillförlitligheten i hög grad relaterad till intervjuarens och observatörens förmåga" (Patel & Davidson, 1994, sid. 86-87). Givet detta finns det risk att studien innehåller bedömningsfel vid analysen vilket till stor del motverkats med hjälp av operationaliseringen. Vidare har också risken för intervjuareffekt minskat då intervjuerna inte genomförts vid ett personligt möte i enlighet med tidigare metoddiskussion.

Då de analysenheter som studerats endast utgör en liten del av den stora populationen (samtliga uppstartade spetsutbildningar) avser inte denna uppsats att bidra med resultat som fullt ut är generaliserbara. Uppsatsen syftar till att påvisa likheter och skillnader i utformningen av spetsutbildningarna inom och mellan de respektive nivåerna i strukturen samt att peka på i vilken utsträckning den ideologiska tillhörigheten påverkar denna utformning. Studien bör därmed ses som en grund för fortsatta studier inom ämnesområdet avseende spetsutbildningar samt den kommunala partimajoritetens inverkan på den målstyrda skolans implementering.

RESULTAT

Nationell nivå

Policyutformning

Utbildningsdepartementet framhåller att målet med spetsutbildningarna är möjligheten att bedriva spetsutbildning inom andra områden än de estetiska och idrott som sker idag. Genom att dels vidga området som spetsutbildningarna innefattar och dels låta eleverna läsa universitetspoäng ska deras motivation öka (Utbildningsdepartementet, 2008, sid. 1-2). Vidare framhålls anpassningen till varje enskild elevs behov som ett av de viktiga målen med utbildningarna. Här framhålls inte enbart de elever med behov av extra stöd utan också de elever som behöver ”extra utmaningar i undervisningen för att stimuleras i sin kunskapsutveckling” (Utbildningsdepartementet, 2008, sid. 2). Den typ av utbildning som försöksverksamheten ska innefatta efterfrågas och målet blir att skapa värdefulla erfarenheter inför ett eventuellt framtida permanent beslut (Utbildningsdepartementet, 2008, sid. 2).

Skolverket har i samråd med Högskoleverket valt ut de tio utbildningar som deltar i försöksverksamheten. De framhåller i sitt beslut vikten av att skolorna visar en hög kvalitet i form av undervisning och innehåll, en tydlig spets i utbildningen samt vetenskaplig anknytning men framhåller också att målet är att ta tillvara elevernas kompetens. Dock framhålls att inte enbart dessa faktorer styr valet av utbildningar då även en jämn fördelning över landet och mellan ämnena har efterfrågats av regeringen (Skolverket, 2009, Beslut om spetsutbildningar, sid. 1). Den jämna fördelningen över landet syftar till att säkerställa alla elevers möjlighet att kunna söka till en spetsutbildning oavsett hemort (Skolverket, 2009, Beslut om spetsutbildningar, sid. 3). I de enskilda beslut som Skolverket fattat kring Fässbergsgymnasiet och Vasaskolan återges endast de mål och syfte som formulerats i respektive ansökan och jag får därför anledning att återkomma till dessa formuleringar när de enskilda kommunerna beskrivs.

Alliansen framhöll inför valet 2006 att utbildningssystemet i Sverige ska erbjuda eleverna fler valmöjligheter samt ta tillvara på de förutsättningar de har när de kommer till skolan (Allians för Sverige, 2006, sid. 10). ”Utbildningen ska utformas så att varje elevs förutsättningar kan tillgodoses, och ju äldre eleverna blir, i desto större utsträckning ska eleverna få fördjupa sig mot sina intresseområden” (Allians för Sverige, 2006, sid. 15). Sverige är i början på en ny sorts utbildningspolitik som avviker från tidigare tradition där socialdemokraterna framförallt har framhållit vikten av att ha en jämlik utbildning för samtliga medborgare. I enlighet med det som formulerats i alliansens valmanifest är dock försöksverksamheten en naturlig fortsättning på den rådande utbildningspolitiken.

I Skolverkets beslut om införandet av spetsutbildningar framhålls att utbildningarna inte enbart ska erbjuda en bra utbildning och uppvisa ett gott samarbete med universitet eller högskola utan att ”arbetssätt, ämnesintegrering och skolans resurser ska bidra till utbildningens sammanhållande idé” och detta ska formuleras i programmålet för respektive utbildning (Skolverket, 2009, Beslut om spetsutbildningar, sid. 3). Preciseringsen av vilka insatser som krävs av huvudmännen och de respektive skolorna vid införandet överläts dock till de lägre nivåerna och deras utformning av program mål.

Sammanfattningsvis kan konstateras att de mål som ställts upp av den nationella nivån i utformningsfasen karaktäriseras av decentraliseringsprocessen och den målstyrda skolan då de anger övergripande mål så som elevernas ökande motivation och anpassningen till de elever som behöver extra utmaningar samt definierar att resurserna är viktiga för att uppnå detta men i slutändan överläter den detaljerade policyutformningen till de lägre nivåerna. Trots de övergripande målformuleringar som den nationella nivån ska formulera har de i samband med spetsutbildningarnas införande ett tydligt fokus på individen då de framhåller anpassning och vikten av den enskilda elevens motivation som viktiga funktioner. Den politiska utformningen på nationell nivå tar därmed vid målformuleringarna inte det övergripande perspektiv som utifrån decentraliseringsprocessen är givet. Vidare präglas den nationella nivåns policyutformning av spetsutbildningarna av ett liberalistiskt synsätt i enlighet med den nationellt rådande borgerliga utbildningspolitiken då det fokuseras på individens förutsättningar att lyckas och då kunskaper i svårare ämnen premieras.

Policyimplementering

Handlingsutrymmet som de aktuella skolorna får vid införandet av försöksverksamheten med spetsutbildningar utformas i första hand utifrån befintlig juridisk styrning i form av till exempel gymnasieförordningen. Undantag från detta regelverk avser till exempel urvalsprocessen då det är tillåtet att förutom betyg ta hänsyn till genomförda antagningsprov för att kartlägga en elevs kunskaper inom det ämnesområde spetsutbildningen är utformad. Ytterligare undantag får göras i strukturen av skolarbetet då en del av undervisningen kommer att ske på universitet vilket gör att skolveckan inte alltid utformas måndag-fredag med en jämn fördelning mellan dessa dagar (Utbildningsdepartementet, 2008, sid. 5). I förhållande till den nationella programstrukturen har skolorna som inför spetsutbildningar ett större handlingsutrymme än övriga gymnasieprogram då de har rätt att forma utbildningen så att den uppfyller kraven på fördjupning och breddning inom ett visst ämnesområde. Till skillnad från de nationella program med lokala inriktningar som kommuner redan idag inför får spetsutbildningarna dessutom bortse från gymnasieförordningens krav på att inriktningen på utbildningen endast får ske under det andra och tredje skolåret (Utbildningsdepartementet, 2008, sid. 6).

I Skolverkets beslut avseende införandet av spetsutbildningar framhåller de vikten av att det i ansökan framkommer att resurser för att kunna starta upp spetsutbildningen redan finns på skolan. De resurser som spetsutbildningarna har tillgång till är därmed tillhandhållna av skolorna själv och definieras ursprungligen på lokal nivå men kommenteras i de nationella dokumenten som fördelaktiga (Skolverket, 2009, Fässbergsgymnasiet, sid. 5-6; Skolverket, 2009, Vasaskolan, sid. 5). Utbildningsdepartementet framhåller att de som deltar i försöksverksamheten är skyldiga att medverka i uppföljning och utvärdering. Utifrån dessa utvärderingar ska Skolverket varje år sammanfatta den pågående försöksverksamheten och redovisa detta till Regeringskansliet. Bidragande orsaker till detta beslut är att målet med försöksverksamheten är att vinna erfarenheter inför framtiden samt att utbildningarna skiljer sig åt på en rad punkter så som ”rekrytering, urval med eventuellt förkunskapsprov, skolarbetets förläggning, ingående gymnasiekurser och samarbete med högskolor” vilket gör att det läggs stor vikt på uppföljning av verksamheten (Utbildningsdepartementet, 2008, sid. 8).

Policyprocessfaktorerna så som organisationens tydlighet och de enskilda skolornas handlingsutrymmer och resurser som påverkar implementeringsfasen på den nationella nivån är till stor del utformade på lägre nivåer men kommenteras som fördelaktiga. Orsaken till att den nationella nivån utformar en mycket liten del av spetsutbildningarnas implementering beror på att decentraliseringsprocessen gjort att ansvaret för implementeringen ligger på kommunal/lokal nivå. Dock bör inte implementeringsfasen på nationell nivå helt glömmas bort då den bidrar med ett juridiskt ramverk och kontroll av verksamheten genom Skolverket.

Mölnads stad

Spetsutbildningen på Fässbergsgymnasiet har startats inom samhällsvetenskapsprogrammet med inriktning mot individ och samtidskultur (Fässbergsgymnasiet, 2009, Informationskatalog, sid. 1). Utbildningen kommer att ha ett tvärvetenskapligt synsätt där eleverna får möjlighet att arbeta i projektform över ämnesgränserna för att kunna tillgodogöra sig ett bredare helhetsperspektiv. Vidare framhålls att eleverna har ett stort ansvar för sin utbildning och att det finns en tydlig IT-profil. Examination sker genom bland annat analyser, vetenskapliga rapporter, debatter och seminarier och kraven på vetenskaplighet ökar under de sista två åren på utbildningen (Fässbergsgymnasiet, 2009, Informationskatalog, sid. 2).

Policyutformning

Inom Mölnads stad framhålls målet med införandet av en spetsutbildning på Fässbergsgymnasiet vara ”möjligheten att erbjuda en ny, spännande utbildning och ett modernt lärande helt i takt med de förändringar vi uppfattar i omvärlden” (Berglund & Hellsten, personlig kommunikation, Mölnads stad). Vidare framhålls att införandet också gör det möjligt att konkretisera den nyligen reviderade skolutvecklingsplanen och att ”försöket med spetsutbildning är ett utmärkt tillfälle för en gymnasieskola att få en objektiv bedömning av Skolverket beträffande kvaliteten på, och resurserna för, verksamheten” (Berglund & Hellsten, personlig kommunikation, Mölnads stad). Sammanfattningsvis framhålls målet med utbildningen vara att ge ”fördjupade och breddade kunskaper inom humaniora och samhällsvetenskap. Övergripande syftar spetsutbildningen till att utveckla förmågan att analysera och förstå människors sätt att fungera i den kultur de skapar, och

den betonar ett helhetsperspektiv på människan och samhället, både på lokal och på global nivå” (Fässbergsgymnasiet, 2009, Informationskatalog, sid. 3). Vidare framhålls vikten av att utbildningen håller en hög kvalitet. Fässbergsgymnasiet menar att detta säkerställs genom att låta eleverna arbeta självständigt vilket senare förväntas på alla universitetsutbildningar (Fässbergsgymnasiet, 2009, Informationskatalog, sid. 3). Samtidigt tränas eleverna i att arbeta med akademiska former genom att de bearbetar facklitteratur, analyserar och reflekterar och på så sätt anses eleverna få mycket goda förutsättningar för att lyckas med sina framtida universitetsstudier (Fässbergsgymnasiet, 2008, Ansökan, bilaga nr 2).

Inom Mölndals stad med en borgerlig politisk majoritet ser både den enskilda skolan och förvaltningen införandet av utbildningen som en naturlig fortsättning av tidigare genomförd utbildningspolitik. De menar vidare att de återfinner denna naturliga koppling ibland annat det pågående arbetet med skolutveckling i form av ”Utbildningsstad Mölndal 2011” (Berglund & Hellsten, personlig kommunikation, Mölndals stad). I verksamhetsplanen för 2009 framhålls att ”Mölndal ska bli en av de bästa gymnasie- och vuxenutbildningskommunerna i Sverige. Elever och studerande ska göra bra resultat, utbildningarna ska vara relevanta och förutsättningar för ett modernt lärande ska finnas” (Gymnasienämnden, 2009). Utbildningarna inom kommunen ska vara relevanta för både näringslivet och de enskilda eleverna samtidigt som de ska hålla en hög kvalitet (Gymnasienämnden, 2009). Trots att Mölndals stad anger att spetsutbildningens införande är en naturlig fortsättning på tidigare utbildningspolitik har kommunen för första gången sedan 1991 en borgerlig majoritet i kommunfullmäktige. Denna vändning inom kommunen kan ha betydelse för den inställning som presenteras: ”2009 kommer att till stora delar att gå i förändringens tecken. Tempot i omvärldsförändringarna ökar, och gymnasieskola och vuxenutbildning påverkas i mycket hög grad (Gymnasienämnden, 2009). Att politiken går i enlighet med kommunens ideologiska tillhörighet framhålls också i intervjun: ”den styrande majoriteten i kommunen är välvilligt inställd till nya och utvecklande alternativ till verksamheten i den gängse kommunala gymnasieskolan” (Berglund & Hellsten, personlig kommunikation, Mölndals stad).

Enligt tidigare teorigenomgång avseende utbildningspolitikens utformning beroende på ideologisk tillhörighet bör Mölndals stad med en borgerlig majoritet i sin ansökan lägga stor vikt vid de kvalitativa argumenten. Fässbergsgymnasiet framhåller i sin ansökan att utbildningen har ”stor potential att fånga upp speciellt begåvade och intresserad elever” (Fässbergsgymnasiet, 2008, Ansökan, bilaga nr 10) samt att tempot ska vara högre än på de andra gymnasieprogrammen och att kunskaperna ska både breddas och fördjupas (Fässbergsgymnasiet, 2008, Ansökan, bilaga nr 2). Fokus inom Mölndals stad ligger därmed på de kvalitativa kunskaperna hos enskilda elever. Att kommunens ideologiska tillhörighet påverkar utbildningens utformning förstärks också då Fässbergsgymnasiet framhåller att ”ledningen för den centrala gymnasieförvaltningen har stöttat arbetet med planer och ansökningar” och ”politikens kompetenser har tagits tillvara i det konkreta förberedelsearbetet” (Berglund & Hellsten, personlig kommunikation, Mölndals stad) vilket visar på ett nära samarbete.

Skolverket framhåller i sitt beslut att utbildningarna som deltar i försöksverksamheten ska erbjuda en bra utbildning och ett gott samarbete med universitetet men menar också vidare att det sedan är upp till de enskilda skolorna att precisera de insatser som krävs (Skolverket, 2009, Beslut om spetsutbildningar, sid. 3). I enlighet med det som de respektive kommunerna lyfter fram fokuserar också de enskilda skolorna på betydelsen av lärare med högskolekompetens och god pedagogisk kompetens. Fässbergsgymnasiet kommenterar den lista som presenteras och lyfter då framförallt fram vikten av att lärarna har ”gedigna ämneskunskaper, lång erfarenhet av tvärvetenskapliga studier i projektform och att flera har tidigare erfarenheter av samarbete med Göteborgs universitet” (Fässbergsgymnasiet, 2008, Ansökan, bilaga nr 8). Insatserna som krävs för att kunna uppnå syftet med utbildningen framhålls vara att förmedla information då spetsutbildningarna är ett nytt inslag i den svenska gymnasieskolan. Vidare framhålls också att det på alla nivåer behövs tid och god framförhållning för att kunna sprida och förankra informationen (Berglund & Hellsten, personlig kommunikation, Mölndals stad). ”Tidsmässigt var det så att beviljandet att driva dessa utbildningar kom strax före deadline för elevernas ansökningar till gymnasieskolan. Detta har lett till att det varit svårt att nå ut med tillräcklig information till de blivande eleverna. Det behövs också mer än ett års försöksverksamhet för att få erfarenhet av sättet att bedriva verksamheten samt erfarenhet av elevernas förväntningar och reaktioner”

(Berglund & Hellsten, personlig kommunikation, Mölndals stad). Mölndals stad framhåller utöver vikten av god informationen också ”en god kommunikationsplattform med den statliga myndigheten”, ett fortlöpande utbyte av erfarenheter mellan de skolor och kommuner som deltar i försöksverksamheten, hög pedagogisk kompetens hos personalen samt ett nära samarbete med högskolan som nödvändiga (Berglund & Hellsten, personlig kommunikation, Mölndals stad).

Mölndals stad framhåller att utbildningen ska vara spännande och innefatta ett modernt lärande samt att den ska locka till sig elever med hög kompetens (Berglund & Hellsten, personlig kommunikation, Mölndals stad) men trots detta har den kommunala nivån inte ett lika individuellt inriktat fokus som kan spåras i den nationella nivåns beskrivning där elevens ökande motivation anges som ett syfte med införandet i kombination med möjligheten till anpassning till varje enskild elevs behov (Utbildningsdepartementet, 2008, sid. 1-2). Målen som presenteras på den kommunala/lokala nivån är ännu mer övergripande än de som presenteras på den nationella nivån men metoderna för att uppnå dessa är dock på denna nivå mer detaljerat presenterade i form av de insatser som krävs. Policyprocessfaktorerna på den nationella nivån påverkar därmed utformningen på den kommunala/lokala nivån då de inte behöver lägga vikt vid tydlig målformulering vilket redan är gjort i policyprocessens översta nivå utan istället betonar de konkreta insatserna som är mer verksamhetsanknutna.

Policyimplementering

Organisationen kring införandet av riksrekryterande gymnasiala spetsutbildningar är tydlig enligt Mölndals stad och de menar vidare att ”såväl kommunen som den enskilda skolan får stort handlingsutrymme inom de förskrivna ramarna. Den enskilda skolan får tillräckliga resurser” (Berglund & Hellsten, personlig kommunikation, Mölndals stad). Skolverket lämnar över ansvaret till de enskilda skolorna att själva precisera de insatser som krävs för att kunna erbjuda en bra utbildning och ett gott samarbete med universitetet (Skolverket, 2009, Beslut om spetsutbildningar, sid. 3) vilket visar på att Fässbergsgymnasiet haft ett stort handlingsutrymme. Några extra resurser från staten eller de enskilda kommunerna till respektive utbildning erhålls inte utan resurserna som redan finns ska räcka till den

nystartade utbildningen vilket Mölndals stad framhåller att de gör (Berglund & Hellsten, personlig kommunikation, Mölndals stad).

I förhållande till den nationella nivån framhåller Mölndals stad att det är Skolverkets uppgift att kontrollera implementeringen av spetsutbildningarna inom de respektive kommunerna som deltar i försöksverksamheten. Vidare uppfattar de att ”Skolverket har de resurser, kompetenser och metoder som krävs för att kontrollera implementeringsfasen” (Berglund & Hellsten, personlig kommunikation, Mölndals stad). Mölndals stad upplever också att Fässbergsgymnasiet samt Gymnasieförvaltningen inom kommunen har den kompetens samt de resurser som krävs för att kunna kontrollera införandet utan att ange vilka metoder som används (Berglund & Hellsten, personlig kommunikation, Mölndals stad). Fässbergsgymnasiet framhåller i sin ansökan att de kontinuerligt utvärderar och följer upp sin verksamhet och betonar att detta särskilt gäller de utbildningsdelar på skolan som är specialutformade så som spetsutbildningen kommer att vara. De menar vidare att Gymnasieförvaltningen också kommer utvärdera den kommande verksamheten på flera nivåer men preciserar inte hur denna kontroll kommer gå till (Fässbergsgymnasiet, 2008, Ansökan, bilaga nr 12). Fässbergsgymnasiet framhåller i sin ansökan att elever och lärare kontinuerligt kommer få genomföra enkäter för att på så sätt självutvärdera pågående verksamhet. Genom elevernas utvärderingar kan de få ”indikationer på om några förändringar bör ske i fråga om studietakt, arbetsmetoder och kursinnehåll” (Fässbergsgymnasiet, 2008, Ansökan, bilaga nr 12).

Den kommunala implementeringen är i beroendesituation till den nationella nivån då det ramverk som utbildningarna formas inom utformas där. Vidare har dock Mölndals stad ett stort ansvar i form av det handlingsutrymme de tilldelats samt genom den egenkontroll som fortlöpande ska genomföras. Den kommunala nivån förhåller sig därmed till den nationella nivån på så sätt att Mölndals stad genom den erhåller en övergripande struktur. I enlighet med den nationella nivåns kontroll genom Skolverket kompletteras den kommunala/lokala nivån med egenkontroll. Metoderna för hur den övergripande kontrollen ska gå till presenteras dock inte i detalj.

Gävle kommun

Vasaskolan i Gävle kommun framhåller att spetsutbildningen kommer ge elever möjlighet att läsa med andra ”likasinnade och motiverade” och utbildningen kommer att ha ett högre tempo än andra utbildningar med forskarutbildade lärare (Vasaskolan, 2009, Informationskatalog, sid. 1). Under det sista året kan eleverna välja en specialisering inom ett av områdena historia, arkeologi, egyptologi eller religion och det är också då en del av studierna kommer att förläggas till Uppsala universitet. Vasaskolan framhåller att spetsutbildningarna erbjuder ett ämnesintegrerat arbete, ett vetenskapligt förhållningssätt samt betonar vikten av att eleven tar eget ansvar för sin utbildning (Vasaskolan, 2009, Informationskatalog, sid. 1).

Policyutformning

Inom Gävle kommun framhålls både teoretiska och praktiska skäl som målet med införandet av en spetsutbildning på Vasaskolan. Målsättningen med utbildningen anges vara att skapa ett intresse för teoretisk utbildning och att nå de elever med hög kompetens som är intresserade av att samarbeta med högskola. Gävle kommun lyfter också fram redan existerande kontakter med universitetslärare och ser detta som en bidragande orsak till att en ansökan skickats in (Stattin, personlig kommunikation, Gävle kommun). Vidare framhålls att utbildningen avser att ge eleverna möjligheter att bredda och öka sitt vetande och sina färdigheter inom humaniora och samhällsvetenskap. Eleven behöver utveckla redskap ”för att förstå, analysera och hitta nya lösningar på frågor och problem som berör människan och hennes verksamhet” (Vasaskolan, 2008, Ansökan, bilaga nr 2). I programmålen framhålls att det är viktigt att ta tillvara elevernas ”nyfikenhet, begåvning och engagemang” samt att utbildningen har som syfte att underlätta för framtida studier och forskning (Vasaskolan, 2008, Ansökan, bilaga nr 2). Utbildningen ska vara spännande och innefatta ett modernt lärande samt locka till sig elever med hög kompetens (Stattin, personlig kommunikation, Gävle kommun).

Till skillnad från Mölndals borgerliga styre innehar Gävle kommun en socialistisk majoritet men framhåller precis som Mölndal att införandet av en spetsutbildning utgör ”en naturlig fortsättning på skolans tidigare bildningstradition” (Stattin, personlig kommunikation, Gävle kommun) men menar vidare att införandet ”knappast är en självklarhet i dagens

Gävle. Om inte ökande konkurrens från friskolorna visat att kommunala gymnasier måste lyfta fram sin kompetens och profilera sig ytterligare hade sannolikt en satsning på en teoretisk elit varit omöjlig” (Stattin, personlig kommunikation, Gävle kommun). Som har konstaterats vid genomgången av den nationella nivåns koppling till tidigare förd politik grundar sig införandet i en borgerlig svensk regering som tillträdde vid maktskiftet 2006. Båda de undersökta kommunerna framhåller att införandet är en naturlig fortsättning på den utbildningssyn som råder inom respektive kommun trots att de har olika ideologisk majoritet. Vidare tar dock kommunerna olika inriktning då Mölndal framhåller att det finns en naturlig koppling till den utvecklingspolitik som i dagsläget drivs medan Gävle anser införandet som omöjligt om det inte vore för den ökande konkurrensen från friskolorna. Att båda de undersökta kommunerna anser att spetsutbildningarna följer kommunens utbildningssyn visar att de i relation till spetsutbildningarna följer en rådande nationell tradition som i dagsläget är borgerlig. I samband med införandet av spetsutbildningarna framstår det som att både Gävle kommun och Mölndals stad driver en borgerlig utbildningspolitik med fokus på individ och spetskunskaper. Möjlig förklaring är att de få kommuner med socialdemokratisk ideologi som väljer att delta i försöksverksamheten antar ett ”färdigt paket” i samband med införandet då de inte anser sig ha något annat val för att kunna konkurrera på utbildningsmarknaden. De accepterar med andra ord (mer eller mindre motvilligt) en borgerlig utbildningspolitik i förhållande till spetsutbildningarnas införande och uppvisar därmed ingen annan tolkning än de borgerliga kommunerna.

Gävle kommun med sin socialdemokratiska partimajoritet bör enligt tidigare antaganden ha ett tydligare kvantitativt förhållningssätt för att på så sätt påvisa att kommunens ideologiska tillhörighet påverkar utbildningspolitiken i allmänhet och spetsutbildningarna i synnerhet. I Vasaskolans ansökan framhålls dock en rad kvalitativa argument för de enskilda elever som kommer att studera inom utbildningen vilket är i enlighet med utformningen i Mölndals stad. Vasaskolan framhåller dock inledningsvis att spetsutbildningens utformning är ett resultat av ”omkringliggande samhällets behov” (Vasaskolan, 2008, Ansökan, bilaga nr 1) vilket ytterligare gör att tolkningen om att de anpassat sig till den borgerliga utbildningspolitiken som är nationellt rådande får fäste.

Gävle kommun framhåller att den viktigaste insatsen för att uppnå syftet med införandet av en spetsutbildning är att informationen når de som är intresserade genom bra marknadsföring vilket skapar ett elevunderlag (Stattin, personlig kommunikation, Gävle kommun). De framhåller vidare att det är viktigt att kvalificerade lärare med högskolekompetens finns på skolan för att på så sätt skapa en nära relation till universitetet (Stattin, personlig kommunikation, Gävle kommun). Vasaskolan väljer dock att presentera de berörda lärare som kommer att utgöra grunden för utbildningen utan att kommentera deras kvalifikationer närmare (Vasaskolan, 2008, Ansökan, bilaga nr 8). Tankarna kring samarbetet med universitet är förenliga med det som Skolverket lyfter fram i sitt beslut om införandet av spetsutbildningar då de menar att skolorna ska erbjuda en bra utbildning men också uppvisa ett gott samarbete med universitet eller högskola (Skolverket, 2009, Beslut om spetsutbildningar, sid. 3). På den kommunala/lokala nivån är de respektive skolorna överens om att de resurser som krävs för att uppnå önskad effekt av införandet av en spetsutbildning redan finns inom skolans verksamhet och att det därför inte krävs några större insatser.

Framställningen inom Gävle kommun sammanfaller i stora drag med det som Mölndals stad framhäver vad det gäller utbildningens mål samt de insatser som är nödvändiga. Enligt tidigare teorigenomgång borde decentraliseringsprocessen ha lett till att den kommunala/lokala nivån i större utsträckning ansvarar för detaljstyrningen vilket stämmer om man ser till de insatser som presenteras då dessa är mer detaljerade på denna nivå än på den nationella. Syftet och målen med utbildningarna är dock lika övergripande presenterade. Kvalitet, intresse och motivation är några av de begrepp som återkommer på nationell nivå men också inom Gävle kommun och Mölndals stad även om den kommunala/lokala nivån beskriver dem i relation till verksamheten i större utsträckning.

Policyimplementering

Gävle kommun framhåller att införandet av spetsutbildningarna präglats av tydlighet då de menar att ”riktlinjerna för hur en utbildning skulle kunna se ut var begripliga” (Stattin, personlig kommunikation, Gävle kommun). De framhåller dock vidare att arbetet i samband med införandet av utbildningen på Vasaskolan blev forcerat då bristen på tid blev påtaglig. Återigen framhålls att införandet inte fullt ut korrelerar med deras kommunpolitik

då de menar att ”regeringen/Skolverket hade kunnat förbereda opinionen bättre och tydliggöra de ideologiska svängningar som gjorde en elitskolesatsning möjlig - att även teoretiker har rätt att få specialodla sina intressen, inte bara idrottsmän. Förmodligen är grunden för detta ändå medvetandet om att bildning är en social tillgång även i företagsöverenskommelser, det vill säga att bildning är en social och ekonomisk tillgång för samhället och inte bara för individen” (Stattin, personlig kommunikation, Gävle kommun). I enlighet med Mölndals svar kring handlingsutrymmet menar Gävle kommun att det är större än vad man kan tro den svenska skolan men att det oftast inte utnyttjas samtidigt som de delvis är låsta i de yttre formerna. Trots att inte mer resurser tilldelas spetsutbildningarna i jämförelse med andra gymnasiala utbildningar framhåller Gävle kommun att de resurser som redan finns på Vasaskolan också räcker till den nystartade utbildningen (Stattin, personlig kommunikation, Gävle kommun). Det finns därmed en enighet med Mölndals stad om att resurserna för spetsutbildningens utformande är tillräckliga samt att handlingsutrymmet är stort trots den övergripande juridiska styrningen som utformas på nationell nivå. Vidare står detta också i samstämmighet med det som den nationella aktören Skolverket framhåller kring resurser och handlingsutrymme.

Gävle kommun framhåller inte några konkreta metoder för hur kontrollen av spetsutbildningarnas utformning ska gå till men menar att det är en självklarhet att kommunen har en granskande uppgift ”i likhet med den man alltid har för skolan” (Stattin, personlig kommunikation, Gävle kommun). Vidare framhålls att det är Skolverket som på den nationella nivån har en den granskande rollen samt bör ha en ”uppmuntrande kontakt med skolorna” (Stattin, personlig kommunikation, Gävle kommun). Utvärderingen kommer delvis att ske externt då Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden i Gävle årligen utför en kvalitetsredovisning som kommer att ”genomlysas utbildningen och kontrollera att det håller den kvalitet som utlovas och förväntas” (Vasaskolan, 2008, Ansökan, bilaga nr 12) Elever, lärare och också föräldrar kommer dessutom under hela implementeringsfasen få genomföra enkäter för att på så sätt säkerställa spetsutbildningens kvalitet. Vasaskolan framhåller också att deras kvalitetsredovisning kommer att sammanställas lokalt och då enligt Skolverkets anvisningar (Vasaskolan, 2008, Ansökan, bilaga nr 12).

Genom den interna utvärdering som båda de undersökta skolorna lyfter fram samt den externa som i första hand genomförs av utbildningsansvariga inom kommunerna får kontrollen av riksrekryterande gymnasiala spetsutbildningar, åtminstone i teorin, anses vara god. Kontrollen av spetsutbildningarna inom både Gävle kommun och Mölndals stad sker internt av skolorna själva och externt utifrån Skolverkets direktiv genom kommunernas utbildningsansvariga vilket framkommit både på den nationella och kommunala/lokala nivån. De aktörer som ska genomföra kontrollen är därmed definierade men det framkommer inte detaljerat hur till exempel kontrollen av utbildningarnas kvalitet ska gå till. Kommunerna är överens om att policyimplementeringens utformning är tydlig vilket ger dem möjlighet att fokusera på att redovisa det handlingsutrymme och de resurser som i stor utsträckning redan finns på skolorna. Den kommunala/lokala nivån förhåller sig därmed till den nationella i enlighet med decentraliseringsprocessen där verksamheten ansvarar för detaljredovisningen av policyprocessfaktorerna medan den nationella nivån står för det övergripande. Att organisationen och förflyttningen av policybeslutet mellan nivåerna uppfattas som tydligt underlättar för både utformnings- och implementeringsfasen.

DISKUSSION OCH SLUTSATSER

Utifrån tidigare teorigenomgång kan det konstateras att den kommunala och lokala nivån genom decentraliseringsprocessen och den nya målstyrda skolan fått ett betydligt större ansvar för utformningen av dagens svenska skola. Detta tydliggörs i genomgången av den nationella nivån där Skolverket framhåller att det är upp till varje enskild skola att i programmålen formulera det som krävs för att bidra till utbildningens sammanhållande idé. Det är också upp till varje enskild skola att formulera den ansökan som skickas in och Skolverket framhåller inte heller i de enskilda besluten kring utbildningarna några specificerade mål och syften utan hänvisar endast till dem som är formulerade på de enskilda skolorna vilket också visar på att den kommunala/lokala nivån fått större ansvar.

Vidare överläts ansvaret för de insatser och resurser som krävs för att kunna införa de nya riksrekryterande gymnasiala spetsutbildningarna till de enskilda skolorna och då dessa framhålls som fördelaktiga för ett beviljande av respektive ansökan förutsätts det att de skolor som är med i försöksverksamheten har dessa sedan tidigare. Detta bidrar till att spetsutbildningarna ses som speciellt utvalda då de skolor med resurser är de som ges förtur vid ett beviljande av en ansökan. Vidare visar policyanalysen att några ytterligare ekonomiska resurser inte tilldelas skolorna från nationell eller kommunal nivå vilket gör att spetsutbildningarna inte får fördelar framför andra gymnasieinriktningar. Detta kan dock bidra till att försöksverksamheten inte faller lika väl ut som den hade kunnat göra om mer resurser hade tilldelats utbildningarna men samtidigt är den jämna fördelningen av resurser positiv då enskilda utbildningar inte bör värderas högre än andra.

Trots att decentraliseringsprocessen tydligt satt spår i den svenska skolans struktur och den lokala nivån fått ett större ansvar för verksamheten framkommer vid analysen av policydokumenten att de olika nivåerna i strukturen är förhållandevis eniga om vad spetsutbildningarna är och ska vara. De resurser som krävs för ett införande av en spetsutbildning finns redan på skolorna vilket både de enskilda skolorna på den lokala nivån, kommunerna och Skolverket på den nationella nivån är överens om. Vidare är nivåerna eniga kring den kontroll som kommer att utföras i försöksverksamheten. Samtliga framhåller att kontrollen kommer ske internt av skolorna själva genom utvärdering av

lärare, elever och föräldrar för att eventuellt anpassa innehåll, arbetsformer och studietakt samtidigt som Skolverket har det övergripande ansvaret genom kommunernas ansvariga inom utbildningsområdet. Vem som utför kontrollen är därmed tydligt formulerat utan att egentligen ange på vilket sätt detta ska gå till med undantag av de skriftliga utvärderingar som kommer att ske på de enskilda skolorna.

Det faktum att det inte fanns material utformat på den kommunala nivån i den utsträckning som först antogs påverkar visserligen metodutformningen för denna studie men kan framförallt ses som ett allmänt problem för att kunna implementera den målstyrda skolan fullt ut. Om den kommunala nivån i stor utsträckning försvinner från policyprocessen kan det antas finnas en risk att avståndet mellan den nationella och lokala nivån blir för stort vilket kan skapa kommunikationsproblem. Studien visar att kommunerna är eniga sinsemellan och i förhållande till den nationella nivån kring till exempel utbildningarnas mål och syfte, de resurser och insatser som är nödvändiga samt hur kontrollen av försöksverksamheten ska organiseras vilket tyder på att den kommunala/lokala nivåns nära relation inte utgör ett problem för spetsutbildningarnas utformning som helhet. Studien visar också att kommunerna är en part i utbildningspolitikens utformning då de har ett stort inflytande på policyutformningen och implementeringen i enlighet med det som framkom i inledningen till denna uppsats.

Vidare framhåller de båda undersökta kommunerna att införandet av riksrekryterande gymnasiala spetsutbildningar är en naturlig fortsättning på den utbildningssyn som råder sedan tidigare. Gävle kommun väljer dock i intervjun att framhålla att denna utveckling inte kunnat vara möjlig om det inte vore för den ökande konkurrensen av friskolor samt att införandet inte fullt ut är i linje med deras syn på utbildning då de framhåller att regeringen och Skolverket i högre utsträckning borde ha tydliggjort de ideologiska svängningar som gjorde satsningen på spetsutbildningar möjlig. Mölndals stad som för första gången på 18 år har en borgerlig majoritet i kommunfullmäktige uppvisar i sina dokument kommande förändringar som kommer påverka utbildningssystemet i hög grad. I uttalandena från Gävle kommun och i Mölndals stads förändringstänkande går det att se en skillnad mellan kommunerna som går att återkoppla till deras politiska majoritet. Visserligen innehåller båda ansökningarna i stor utsträckning formuleringar som går att härleda till ett

kvalitetstänkande som därmed är förenligt med en borgerlig utbildningspolitik men då Gävle kommun framhåller att en anpassning till omgivande samhälle varit nödvändig framkommer att deras utbildningspolitik inte fullt ut är förenlig med spetsutbildningarnas elittänkande. Jag anser därmed inte att det går att se en borgerlig respektive socialdemokratisk tolkning av spetsutbildningarna i de två undersökta kommunerna då satsningen på införandet av en försöksverksamhet med spetsutbildningar kan ses som en del av den pågående nationella borgerliga utbildningspolitiken och därmed formas därefter. Däremot kan jag genom policyanalysen se att det inom Mölndals stad finns en genuin tro på spetsutbildningarnas del i utbildningspolitiken även om kommunen nyligen svängt i sin ideologiska inriktning medan Gävle kommun snarare ser införandet som en marknadsanpassning i förhållande till den ökande konkurrensen från friskolor. Kommunala gymnasier måste lyfta fram sin unika kompetens och profilera sig för att kunna konkurrera vilket gör att spetsutbildningarna också införs i kommuner med socialdemokratisk majoritet trots att detta egentligen inte fullt ut är förenligt med deras utbildningspolitik. I uppsatsen har det framkommit att det är betydligt vanligare att kommuner med borgerlig majoritet ansöker om deltagande i försöksverksamheten med spetsutbildningar än de med socialdemokratisk vilket visar på att beslutet om spetsutbildningarnas införande är direkt knutet till den borgerlig politik som infördes i och med maktskiftet.

Oavsett graden av relation mellan politisk majoritet och beskrivningen av spetsutbildningarnas utformning som går att påvisa i denna studie anser jag dock att det finns ett samband men att detta i högre grad bör undersökas ytterligare för att kunna säkerställa vilka konsekvenser detta får för det svenska utbildningssystemet. Hur utbildningspolitik utformas och implementeras är som tidigare tagits upp nödvändigt för att förstå det demokratiska samhälle vi lever i men ger också viktiga lärdomar för läraryrket. Utöver beskrivningen av de respektive nivåerna och deras förhållande till varandra i samband med införandet av en försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasiala spetsutbildningar har studien gett mig en större förståelse för organisationen kring utbildningspolitik som ett resultat av decentraliseringsprocessen och en förutsättning för skolutveckling. Resultaten har därmed betydelse för de aktörer som arbetar med spetsutbildningarna men också för lärarprofessionen som helhet.

Slutsatserna av studien är därmed att den nationella nivån bidrar med ett juridiskt ramverk och en kontroll av verksamheten genom Skolverket vilket gör att utformningen för lägre nivåer i stor utsträckning är öppen i sin karaktär. Den lokala nivån har fått ett större handlingsutrymme i och med decentraliseringsprocessen och det är därför de enskilda skolorna som främst ansvarar för utformningen av spetsutbildningarna. Beskrivningen av spetsutbildningarnas utformning blir därmed mer detaljerad och framförallt mer verksamhetsanknuten på den kommunala/lokala nivån i jämförelse med den nationella även om det finns en enighet kring policyprocessfaktorernas påverkan på spetsutbildningarna genom hela processen. Vidare visar studien att den lokala och kommunala nivån har ett nära samarbete vilket i sin tur ger argument för att den ideologiska tillhörigheten i enskild kommun påverkar implementeringen på lokal nivå. Studien visar att det finns ett samband mellan kommunernas politiska tillhörighet och deras syn på spetsutbildningarna även om utformningen i form av till exempel ansökningar till Skolverket är samstämmiga med den nationellt rådande borgerliga utbildningspolitiken.

REFERENSLISTA

- Allians för Sverige. (2006). *Valmanifest 2006: Fler i arbete – mer att dela på*.
<http://www.alliansforsverige.se/wp-content/uploads/2007/09/Valmanifest2006.pdf>.
Sökdatum: 2009-04-03.
- Bengtsson, Hans (red.). (2005). *Politik, lag och praktik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Ejvegård, Rolf. (2003). *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur. (Tredje omarbetade upplagan).
- Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik och Wägnerud, Lena. (2004).
Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad. Stockholm:
Norstedts Juridik AB.
- Folkpartiet. (2008). *Skola och utbildning*. http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ImportantArea___20462.aspx. Sökdatum: 2009-04-09.
- Folkpartiet. (2009). *Dags att sikta ännu högre – Skolgruppens förslag till ny utbildningspolitik*. http://www.folkpartiet.se/ImageVault/Images/id_5453/ImageVault/Handler.aspx. Sökdatum: 2009-10-06.
- Folkpartiet. (2009). *Vår politik – Skola och utbildning*. http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ImportantArea___20462.aspx. Sökdatum: 2009-10-17.
- Fässbergsgymnasiet. (2008). *Ansökan om deltagande i försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning*. www.skolverket.se Sökdatum: 2009-04-15.
- Fässbergsgymnasiet. (2009). *Informationskatalog: Spetsutbildning i Mölndal*.
<http://www.fberg.molndal.se/files/broschyren/spetsSPISKatalog.pdf>. Sökdatum: 2009-04-15.
- Gymnasienämnden, Mölndals stad. (2008). *Sammanträdesprotokoll*. Sammanträdesdatum: 2008-11-20. Mölndal: Stadshuset.
- Gymnasienämnden, Mölndals stad. (2009). *Verksamhetsplan 2009*. Mölndal: Stadshuset.
- Heclo, Hugh. (1972). *Policy Analysis*. British Journal of Political Science, nummer 2, sid. 83-108.
- Hultin, Hans (rektor). (2008). *Ansökan om att få starta specialutformade program med anledning av gymnasial spetsutbildning vid Vasaskolan*. Yttrande till Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden. Gävle: Vasaskolan.

- Isberg, Leif. (1996). *Lärrollen i förändring*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Jarl, Maria; Kjellgren, Hanna & Quennerstedt, Ann. (2008). *Kapitel 2: Förändringar i skolans organisation och styrning*. Skolan som politisk organisation. Gleerups Utbildning AB.
- Leijonborg, Lars & Björklund, Jan. (2002). *Skolstart - dags för en ny skolpolitik*. Stockholm: Ekerlids förlag.
- Lindensjö, Bo & Lundgren, Ulf P. (2005). *Utbildningsreformer och politisk styrning*. Stockholm: HLS Förlag.
- Montin, Stig. (2004). *Moderna kommuner*. Malmö: Liber AB.
- Patel, Runa & Davidson, Bo. (1994). *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Premfors, Rune. (1989). *Policyanalys – kunskap, praktik och etik i offentlig verksamhet*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Quennerstedt, Ann. (2006). *Kommunen – en part i utbildningspolitiken?* Örebro universitet.
- Richardson, Gunnar. (2004). *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Rönneberg, Linda. (2007). *Tid för reformering – Försöksverksamheten med slopad timplan i grundskolan*. Umeå: Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet.
- Selldén, Birgitta (red.). (1990). *Framtidens skola är vårt ansvar – ett material från socialdemokraterna om kommunal skolpolitik*. Stockholm: Utbildningsförlaget Brevskolan.
- Skolverket. (2009). *Beslut om spetsutbildningar*. Dnr 60-2008:3014. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2009). *Fässbergsgymnasiet: Beslut om riksrekrytering inom ramen för försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning*. Dnr 41-2008:3678. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2009). *Information om försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning*. <http://beo.skolverket.se/content/1/c6/01/48/80/Informationsmaterial%2020090429.pdf>. Sökdatum: 2009-10-07.
- Skolverket. (2009). *Spetsutbildningar – beslut om spetsutbildningar*. <http://www.skolverket.se/sb/d/2635>. Sökdatum: 2009-10-20.

- Skolverket. (2009). *Vasaskolan: Beslut om riksrekrytering inom ramen för försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning*. Dnr 41-2008:3682. Stockholm: Skolverket.
- Socialdemokraterna. (2009). *Vår politik – Utbildning*. <http://www.socialdemokraterna.se/Var-politik/Var-politik-A-till-O/Utbildning/>. Sökdatum: 2009-10-17.
- Sveriges kommuner och landsting (SKL). (2006). *Kommunmajoriteter 2006-2010*. <http://www.skl.se/artikeldokument.asp?C=6811&A=52346&FileID=221173&NAME=Kommunstyre%5F080422.pdf>. Sökdatum: 2009-03-13 samt 2009-10-20.
- Sydsvenskan (Leijnse, Emma). (2009). *Platserna gapar tomma i de nya elitklasserna*. <http://sydsvenskan.se/sverige/article550372/Platserna-gapar-tomma-i-de-nya-elitklasserna.html>. Sökdatum: 2009-10-19.
- Utbildningsdepartementet. (2008). *Inrättande av försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Vasaskolan. (2008). *Ansökan om deltagande i försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning*. www.skolverket.se Sökdatum: 2009-04-15.
- Vasaskolan. (2009). *Informationskatalog: Humaniora – för dig som vill nå längre*. http://www.spetsutbildningar.se/vasaskolan_humaniora.pdf. Sökdatum: 2009-04-15.
- Vedung, Evert. (1996). *Granskning av Mariann Björkemarken Mariann, implementeringsanalys som komplement vid utvärderingar*. Statsvetenskaplig tidskrift 99 (3), sid. 344-350.

Personlig kommunikation

- Berglund, Gunnar och Hellsten, Lena. Planeringschef inom Gymnasieförvaltningen respektive rektor på Fässbergsgymnasiet. *Intervjusvar angående spetsutbildningarnas införande i Mölndals stad*. 2009-08-31 (via mail).
- Stattin, Jan. Biträdande rektor på Vasaskolan. *Intervjusvar angående spetsutbildningarnas införande i Gävle kommun*. 2009-09-24 (via mail).

BILAGA 1 – INTERVJUFRÅGOR

Policyutformning

- Vilket är det huvudsakliga målet med införandet av riksrekryterande gymnasiala spetsutbildningar på de respektive nivåerna i strukturen?
- Upplevs införandet utgöra en naturlig fortsättning eller avvikelse gentemot tidigare förd utbildningspolitik?
- Vilka insatser upplever de inblandade aktörerna krävs för att den önskade effekten av de riksrekryterande gymnasiala spetsutbildningarna ska uppnås?

Policyimplementering

- Uppfattar aktörerna att organisationen kring införandet av riksrekryterande gymnasiala spetsutbildningar karaktäriseras av tydlighet eller otydlighet?
- Vilket handlingsutrymme och vilka resurser uppfattar processens aktörer på de respektive nivåerna i strukturen att de får?
- Vilka medel/metoder uppfattar tillämparna att det finns för att kontrollera dem under implementeringsfasen? Vem utför denna kontroll?